

Марија Мијаиловић

ПРОБЛЕМ АУТОФИКЦИЈЕ У ДЕЛУ
ИЗ МОЈИХ ЗАПИСА
ЂОРЂА КАРАЂОРЂЕВИЋА

УВОД

Циљ овог рада је препознавање елемената аутофикције у делу *Из мојих записа* аутора Ђорђа Карађорђевића. Централно место у раду заузеће покушај да се детектују и анализирају они елементи који улазе у састав обликовања самопредстављачке слике и специфичног статуса дела у оквиру дворске књижевности.

О специфичностима саме књиге

Историја и судбина књиге *Из мојих записа* Ђорђа Карађорђевића веома је интересантна, али и магловита, као што је то уостало и живот њеног аутора. Оно што нам је познато недовољно је прецизно и чини се на нивоу претпоставки и сачуваних усмених анегдота и занимљивих прича. Иако се иза оваквог статуса младог принца у историји могу крити политички разлози (абдикација која је сам по себи остала лишена конкретних и уверљивих разлога, ривалство са млађим братом Александром Карађорђевићем, само су неки од проблема и нејасноћа), и њих се у раду, макар површно, морамо дотаћи како бисмо јасније сагледали и проблем аутофикције и прецизирали из које перспективе и са којим намерама аутор ово дело пише.

Судбина књиге која је у нашем фокусу врло је интересантна. Иза Ђорђа Карађорђевића, а са његовим потписом, остала је јавности мање позната, али свакако позната књига *Истина о моме животу*. Ова књига

објављена је у Београду 1969. године, затим у Љубљани 1979. године и још једном у Београду 1988. године. Мада се за њу слабо зна, ова књига може се наћи у нашим библиотекама, антикварницама и на сајтовима за продавање и откуп књига где се цени као раритет. Међутим, и ову књигу прате неодређене и непроверене информације да је, заправо, изашла испод пера Радмиле Карађорђевић, жене принца Ђорђа а не његовог лично. Том се проблематиком у овом раду нећемо бавити, јер ова књига, *Истина о моме животоу*, није предмет наше анализе.

Књига која је предмет анализе овог рада носи назив *Из мојих записи* и једини сачуван и познат примерак ове књиге налази се у Народној библиотеци Србије у Фонду за старе и ретке књиге. Јавности је ову књигу представио библиотекар Народне библиотеке Србије Дејан Вукићевић у дневном листу *Полиитика* септембра 2013. године. У наведеном чланку каже: „Без књижевних амбиција, бар не изразитих, настала су два његова дела – мемоари *Истина о моме животоу*... и књига-брошура *Из мојих записи*, написана по сведочењу аутора 1923, а публикована 1925, без података о месту (највероватније у Београду) и издавачу, посредством нареченог славног математичара, кога је „овластио да је растури” (Вукићевић 2013: 4). Славни математичар ког Вукићевић помиње је Михаило Петровић Алас, а пријатељство између њега и Ђорђа Карађорђевића историји је познато. Нешто о објављивању књиге рекао је и сам Ђорђе Карађорђевић у истој тј. у Додатку који се налази на њеном самом крају – „Ову књижицу, написану 1923, нисам био намеран пуштати у јавност још за неко време, водећи рачуна о томе да није још моменат за то. Али дара прелази меру”. (Карађорђевић 1925: у Додатку чија прва страна на којој се налази цитирано није нумерисана).

Вредни посленици Библиографског одељења НБС пронашли су, радећи на *Српској рејсросјективној библиографији* и проверавајући многе јавне и приватне библиотеке, само један примерак ове брошуре.

Неколико параметара иде у прилог томе. Наиме, у инвентарној књизи НБС, у рубрици напомена, стоји белешка библиотекара из 1968. године да се ради о једином до тада познатом примерку. Како штампани *Каталог књига на језицима југословенских народа* НБС није регистровао овај наслов, а *Српска библиографија књиге 1868-1944*. наводи једини примерак са сиглом *Прив.*, што значи да је припадала некој од приватних збирки, то би требало да следи да се заиста ради о једином, дакако за сада познатом, примерку. Пошто је примерак ушао у НБС куповином 1965. године, готово се извесно ради о управо том примерку који је Зарија Д. Вукићевић, крагујевачки писац и преводилац, тада са станом у Опатији, а негдашњи секретар канцеларије краља Александра (што до краја објашњава околности да је баш он власник јединог примерка), продао библиотеци за ондашњих 20.000 динара, о чему сведоче старе инвентарне књиге.

Наведена кратка историја књиге значајна је и сама по себи, али и за тему овог рада. Наиме, специфичан статус књиге, на неки начин, одређује и формира проблем аутофикције у истој.

Због специфичне судбине коју ова књига има, њен садржај је и бољим познаваоцима дворске прозе остао непознат.

На насловној страни књиге испод самог наслова *Из мојих записи* стоје Његошеви стихови : „Што, погани, од људи чините? / Што јуначки људе не смакнете? / Што им такве муке ударате?“, а у дну стране и година 1925. Аутор ову књигу започиње изношењем мотива који су га навели на писање. Ово саопштавање разлога коју су га навели на писање дато је у виду увода који није посебно обележен или издвојен од остатка текста као такав. У овом уводном обраћању читаоцу Ђорђе Карађорђевић каже да пише јер жели да забележи како су се ствари заиста одиграле. Истиче да су последњи догађаји снажно утицали на њега и да жели да их забележи онако како су се стварно догодили како би спречио изопачење истине.

Након овог увода аутор у неколико реченица и врло кратко саопштава да је живео мирно и повучено након абдикације 1909. године све до 1912., када га је, како сам каже, рат пробудио да у границама своје могућности послужи општој ствари. Међутим, брат Александар Карађорђевић није му дао обећану команду у војсци, па је Ђорђе читав рат провео као обичан борац. Принц Ђорђе Карађорђевић почиње своју причу управо од овог догађаја, јер он представља почетак отвореног сукоба са братом, а управо тај сукоб двојице браће биће и тема ове брошуре. Дакле, аутор жели да представи сукоб са братом и причу омеђава тако да она почиње оног тренутка када је брат јавно испољио одређену врсту непоштовања. Након овог догађаја принцу Ђорђу ускраћују се и права која има као члан породице. Он наводи и конкретан догађај: 22. марта 1921. године, по повратку из иностранства, саопштено му је да не може да користи дворске екипаже и коње. Он цитира писмо којим му је ово саопштено. Како се нашао у овој ситуацији, принц даље наводи да је био приморан да се обрати Влади, јер није имао помоћ ни око проналаска стана или куће за боравак. Такође, у потпуности преноси писмо којим се Влади обратио. У том писму негодује због чињенице да су му ускраћена права и због понашања брата који га игнорише. Такође, он у овом писму износи и податак да га неко прати – „Невешта шпијунажа која ме на сваком кораку прати, потпуно је излишна, јер ја све што радим чиним отворено и безусловно. Тражим да се њој учини крај, да не би дошло до непријатних компликација” (Карађорђевић 1925: 6–7). Након цитираног писма аутор само кратко саопштава да се још једном обратио Влади, ставља две тачке и опет цитира у целини писмо које је послао. И овога пута негодује због начина на који га третирају и чињенице да предходно обраћање није имало никаквих резултата. Наводи да је из тих разлога био

приморан да напусти земљу. Такође, у овом писму каже да је брат тиме што га је искључио из војске, порушио све његове идеале и детиње снове. Након овог писма аутор узима реч и каже да је одлучио да да оставку на официрски чин пошто се са њим тако поступа и цитира оставку коју је послао. Потом, кратко саопштава да му је оставка уважена и да је одлучио да о свему обавести и тадашњег председника Народне скупштине, господина Рибара и цитира писмо које му је послао. Након ових догађаја, Ђорђе Карађорђевић говори о тренутку када се у новинама нашла вест о његовом наводном нервном растројству. Ђорђе каже да га је та вест затекла у иностранству. У жељи да стане на пут неистинама, наставља да говори о свом доласку у Београд и цитира обраћање и питања која је поставио народни посланик Павле Анђелић, а која су остала без одговора. Даље, аутор даје кратке информације о даљем развоју догађаја – домаћи листови почели су да пласирају непотпуне приче на које је Ђорђе Карађорђевић одговорио у жељи да се одбрани. Овај његов потез сматран је скандалозним и 13. августа 1922. године забрањен му је улаз на двор. Ђорђе Карађорђевић наставља да описује развој догађаја и износи чињеницу да је из новина сазнао да као по некој врсти казне мора да се одсели у Ниш. Након овог сазнања аутор каже да се обратио Влади и цитира писмо које јој је послао. У њему наводи да не жели да оде у Ниш. Догађаје који су уследили након тога аутор сажима и у неколико реченица саопштава да су почели разговори са представником Владе К. Тимотијевићем који су били непријатни и током којих је био изложен притиску, претњама и уценама. Како Ђорђе Карађорђевић није хтео да пристане на уцене Владе, о његовом случају требало је да одлучи Крунски савет. Након овога следи, можда, и најзубудљивији део књиге. И сам аутор то осећа и прави врсту најаве за оно што следи: „Али се тада десило нешто на шта никада нисам могао помишљати и што је целој ставри дало неочекиван обрт. То ћу овде тачно и са потребним детаљима описати, јер у томе лежи кључ за разумевање догађаја који настају и начина на који се моја мучна борба бар тада завршила” (Карађорђевић 1925: 29). Оно што следи епизода је за себе у читавој књизи. Аутор се враћа у прошлост и описује своје честе посете Пашићевој кући. Вече пре заказаног већа Крунског савета био је позван на вечеру. На тој вечери, аутор каже, био је отрован и то са јасним циљем – да се његово понашање на сутрашњем догађају окарактерише као понашање које приличи човеку који је нервно растројен. У неколико јасних и директних реченица аутор описује овај догађаја. Након вечере дошао је у кућу у којој је тада становао и у изузетно лошем стању покуцао на врата свог станодавца Драгољуба Миловановића. Баш њега је, каже аутор, заклео да сутра исприча све што се десило уколико он не преживи ноћ. Такође сажето и кратко, али прецизно и јасно, аутор говори о првом Пашићевом безуспешном

покушају да у том тренутку од њега добије потпис на писмо које је раније састављено и којим Ђорђе треба да призна да никаквог конфликта и спора између њега и брата није било и да негира све што је раније изнео. Овај покушај Ђорђе је избегао, али други исти такав није. И сам каже да је био у таквом стању да би и себи смртну пресуду потписао и да сада апсолутно и изричито негира све што је тада био приморан да потпише. Након овога аутор износи мишљење о Пашићу и медотама којима се служи зарад неке личне користи, али и износи став о политици и историји уопште. Аутор саопштава да је након овог догађаја отишао у Француску и овим се, како сам каже, његова борба завршава. На самом крају, Ђорђе Карађорђевић каже да је изреволтиран свиме што се десило решио да објави ову књижицу. Причу завршава и датира: август 1923.

На самом крају књиге налази се поглавље под насловом „Додатак” у ком писац у форми анегдоте, али опет прилажући писма, говори о сукобу који је имао са одређеним официрима и тај случај наводи као пример непоштовања и тортуре коју је трпео. Након овога приложени су факсимили готово свих писама које је аутор у овој књизи цитирао.

Књига је обимом мала, свега четрдесет и пет страна А5 формата. И писма и коментари на њих дати су у том обимом малом делу. Цитирање писама је посебно ефектно и значајно, јер се на њима, заправо, гради прича. Управо због тога намећу се извесне тешкоће у покушају да се њен садржај преприча. Аутор је био кратак, јасан и прецизан. Цитирана писма најбоље сведоче о догађајима о којима је желео да пише и управо та писма заузимају већи део књиге.

Са стјановишића аутофикције

Како је тема овог рада детектовање елемената аутофикције у делу *Из мојих записа*, нужно је те елементе прецизно одредити. У решавању овог проблема водићемо се превенствено текстом Дуње Душанић „Шта је аутофикција?”¹, затим, зборником радова *Преиспитивања: аутофикција у фокусу компаратистике*² и књигом ауторке Жаклине Дувњак Радић *Аутобиографија, фикција и ја*³.

¹ Дуња Душанић, „Шта је аутофикција?”, *Књижевна историја*, бр. 148, 797–810. Београд, 2012.

² *Penser l'autofiction : perspectives comparatistes/ Преиспитивања: аутофикција у фокусу компаратистике*, sous la direction de / приредиле Андријана Марчетић, Isabelle Grell, Дуња Душанић, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014.

³ Жаклина Дувњак Радић, *Аутобиографија, фикција и ја*, Службени гласник, Београд, 2011.

Дуња Душанић у поменутом тексту даје читаву историју расправе и трагања за коначним и прецизним одређењем појма аутофикције. Почевши од Дубровског, који је 1977. године први употребио овај термин, ауторка даље износи, парафразира, цитира и тумачи разне покушаје дефинисања овог појма од стране више различитих аутора (Ролан Барт, Рој Паскал, Филип Лежен, Гаспарини, Жерар Женет, Вансен Колона). За нашу тему значајна су два места овог рада. Прво што нам окупира пажњу су Гаспаринијеви критеријуми за аутофикцију, док је друго значајно место овог рада закључак који ауторка изводи из прегледа идеја горенаведених аутора о појму аутофикције. Наиме, ауторка закључује, сажима и цитира – „Од свих критерија *аутофикционалности* које је Дубровски потом наводио, овај, назовимо га 'номинални' (јунак носи име аутора и приповеда причу о себи) испоставиће се као његово најтрајније упориште. Други значајан критеријум, назовимо га 'жанровским', састоји се у захтеву за поднасловом 'роман' као жанровском одредницом. Гаспарини наводи још осам критеријума које би *аутофикција*, према Дубровском, требало да испуни: превага приповедања, потрага за оригиналном формом, стил писања који упућује на усмено, непосредно изражавање, реконфигурација линеарног времена (помоћу селекције, интензивирања, стратификације, фрагментаризације), честа употреба наративног презента, ауторово обећање да ће говорити искључиво о стварним чињеницама и догађајима, као и тежња да се 'открије у својој целокупној истини', стратегија утицања на читаоца (Гаспарини 2008: 209)“ (Душанић 2012: 805). Управо ове критеријуме покушаћемо да пронађемо и анализирамо у делу које је предмет интересовања у овом раду.

На самом крају рада Дуња Душанић закључује: „Под претпоставком да имамо посла са обавештеним читаоцем, особеност *аутофикције* би се можда могла тражити у рефлексивности читаоцевог става, односно својеврсном померању фокуса са приче о нечијем животу на начин на који је она исприповедана.“ (Душанић 2012: 808)

Цитирани делови рада „Шта је аутофикција?“ односе се на особености управо тог појма. Међутим, читава историја и проблематика дефинисања овог појма настала је услед покушаја да се објасни особеност аутофикције у односу на аутобиографију. С обзиром на тесну повезаност аутобиографије и аутофикције, а како бисмо јасно одредили и анализирали дело *Из мојих записи*, неопходно је и подсетити се основних одлика аутобиографије. Жаклина Дувњак Радић каже: „Емпиријски принцип, односно животно искуство јесте подлога сваког књижевног дела, али када аутор књижевно обликује сегмент сопственог живота са тенденцијом изрицања сопствене истине о том времену и истицања сопствене улоге у том времену, када постане глав-

ни јунак своје приповести, онда се више не може говорити о личном искуству као инспирацији, већ о личном искуству као грађи књижевног дела.” (Дувњак Радић 2011: 25)

Из свега горенаведеног долазимо до закључка да дело *Из мојих записи* није нити аутобиографија, нити аутофикција, бар не у потпуности. Наиме, ово дело не може бити аутобиографија, јер не говори о читавом животу, од рођења па до датог тренутка. Исто тако не може бити ни аутофикција, јер у поднаслову нема „роман”. Ово је врло груб закључак, али наставак рада бави се детектовањем аутофикцијских елемената у односу на аутобиографске и негацијама једностранних одређења.

Проналажење и анализу аутофикцијских елемената у делу *Из мојих записи* Ђорђа Карађорђевића започињемо од критеријума по којем јунак треба да носи име аутора и приповеда причу о себи. Можемо рећи да је овај критеријум у делу испуњен. Аутор ове књиге није створио дело у којем би се крио иза неког измишљеног лика, није себе преименовао, као што ни своја искуства није приписао неком другом. Напротив, аутор се у делу експлицитно и недвосмислено представља као део и актер описаних догађаја. Овоме у корист свакако иду приложена, цитирана, као и комплетно преписана писма која је сам аутор слао, па она самим тим припадају и јунаку дела. Овде издвајамо Ђорђа Карађорђевића као аутора и Ђорђа Карађорђевића као актера описаних догађаја у делу у циљу давања сопственог погледа на проблем одређења аутофикције.

Иако наведени критеријум подразумева да су аутор и јунак исто, ми их у овом тренутку посматрамо као две засебне категорије, како бисмо појаснили лични доживљај и схватање аутофикције. Наиме, Ђорђе Карађорђевић у делу *Из мојих записи* жели да представи себе. У самом чину представљања себе он је приморан да у оквиру дела створи одређену представу и слику себе. Дакле, Ђорђе Карађорђевић као јунак дела *Из мојих записи* није Ђорђе Карађорђевић сам по себи, он није аутор, већ је јунак ког је аутор створио. Као јунак дела може се посматрати као фикција. Дакле, историјски Ђорђе Карађорђевић стварајући ово дело ствара своју фикцију, једном речју аутофикцију. Овим закључком не желимо да кажемо да постоји јасна и прецизна дистанца између аутора и јунака, већ се овим закључком враћамо вечитом питању и проблему аутобиографије – колико можемо бити сигурни у то да је аутор у представи себе био потпуно објективан. Наиме, овде се сусрећемо са проблемом и аутобиографије и аутофикције – да ли је аутор аутобиографије/аутофикције у истим заиста верна слика себе самог или су аутобиографија /аутофикција *створене* представе о јунаку на основу познатих догађаја. Овај проблем је заједнички и аутобиографији и аутофикцији. Никада са сигурношћу не можемо знати колико је аутор као јунак аутобиографије/аутофикције верно представљен.

Ово нас води следећем критеријуму по којем је нешто аутофикција – ауторово обећање да ће говорити искључиво о стварним чињеницама и догађајима, као и тежња да се открије у својој целокупној истини. И овај критеријум дело *Из мојих записи* испуњава. То недвосмислено видимо на основу ауторовог обећање да ће говорити о стварним чињеницама и догађајима које је изнео на почетку књиге. Дато обећање, свакако, није гаранција да је све што ће бити речено и истина, али књижевност не може тражити више од обећања. Књижевност не може као критеријум поставити неопходно присуство доказа. Прецизније, уколико би се као критеријум по којем је нешто аутофикција поставио захтев за неком врстом прилагања доказа да је све што је написано истина, ушло би се у сферу чистог историјског документа. Међутим, Ђорђе Карађорђевић прилаже управо такве доказе, факсимиле писама која у делу цитира, и на тај начин доказује да је дато обећање испуњено. Иако теорија о аутофикцији не поставља као услов под којим се нешто може сврстати у исту *присуство доказа*, већ само *обећање* аутора да ће се говорити истина, присуство факсимила враћа нас управо и парадоксално на аутофикцију, јер води ка другом критеријуму по којем се нешто може сврстати у овај облик – потрага за оригиналном формом.

Уплитање писама у форму аутобиографије/аутофикције свакако није нешто што у историји књижевности никада није виђено – Русо можемо сматрати једним од зачетника жанра аутобиографије, али и зачетником епистоларног романа. У овом последњем следио га је Виктор Шкловски у свом аутобиографском роману.⁴ На основу постојања поменутих писама у делу Ђорђа Карађорђевића не можемо рећи да је постигао оригиналну форму, али уколико имамо у виду односе у којима та писма стоје наспрам других делова текста можемо рећи да Ђорђе Карађорђевић иде ка оригиналној форми. Наиме, ова књига није само пука збирка послатих и примљених писама, јер се поред њих у делу налазе и коментари аутора на њих. Свака преписка и свако писмо у делу испраћено је, углавном, кратким, али ефектним коментарима аутора. Оно што из сваког коментара избија јесте јака жеља да се докаже све оно што се у делу каже. Та страсна жеља за доказивањем истинитости онога што говори отишла је дотле да су писма као докази заузела значајан део простора у делу. Тако о догађајима који су предмет дела сазнајемо из коментара, али и из самих писама.

Коментари имају двојаку функцију у делу. Поред тога што најављују догађаје из писама, они те догађаје и коментаришу. У коментарима

⁴О томе више: Оливера Жижовић, „*Животи као метафора* – аутобиографски роман Виктора Шкловског *Зоо или писма не о љубави*”, Преиспитивања: аутофикција у фокусу компаратистике, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд, 2014, стр. 175.

су дата кратка обавештења о томе како се аутор осећа поводом одређеног догађаја, а за који као доказ прилаже писмо. Углавном, они су прожети одређеном врстом узнемирености и нестрпљења аутора које га спречава да се на коментару одређеног догађаја дуже задржи. Аутор непрестано хита да нам да нове и нове доказе у виду писама, при чему коментари долазе као потврда о истинитости његових тврдњи, која, након прилагања писма, треба да буде очигледна: „Тако, 22. марта 1921 г. по моме првом доласку из иностранства у Београд, мени се званично саопштва следећи акт:” (Карађорђевић 1925: 3) Ови коментари свакако су моменат у делу у ком се аутор оглашава како би изнео сопствене ставове о догађајима о којима пише.

С друге стране, у делу се јављају и они коментари који су другачијег карактера. Наиме, постоје, мада су ретки, и они коментари који излазе из оквира најављивања и кратког саопштавања мишљења и осећања. Таквим једним коментаром аутор своје дело издваја од пуке збирке преписки и приближава аутобиографији/аутофикцији – „Једна ми ствар само никада није ишла у главу: како то може бити, да у нашој политици, кроз толико година, поред свега тога што имамо часних и исправних политичара који иду правим путевима, ипак успевају стародревне, подземне византијске методе, закулисне смицалице и начини којима би требало да је одавно одзвонило, а помоћу којих се кроз толико времена успешно задовољавају познати незајажљиви и саможиви прохтеви одржања на власти? Зар ти честити људи не виде куда се иде, у шта се сваким даном све више срља и шта је крајњи циљ тих незајажљивих прохтева? Немам претензија бити пророк у својој земљи, али мене никако не напушта визија коју сам напред навео и која се сваким даном све јасније оцртава и добија потврде. У овој веселој земљи, у којој се могу дешавати и онакве ствари као Солунски процес, чинити и трпети незаконитости и насиља свих врста, а да нико за то не одговара, може се очекивати све, па и оно што је овде изложено.” (Карађорђевић 1925: 41–42) Овај коментар разликује се својом природом од оних у којима аутор најављује и коментарише догађаје о којима пише. Цитирани коментар, за разлику од већине других који у фокусу имају коментарисање одређених поступака Александра Карађорђевића и реакцију његовог брата Ђорђа, издваја се по свом погледу на општу политичку ситуацију у земљи, и више од тога. Наиме, овај коментар можемо сматрати личним виђењем и ставом Ђорђа Карађорђевића о политици и њеној историји уопште, чиме аутор шири предмет свог дела на општији план.

Још један критеријум по којем неко дело можемо сврстати у аутофикцију је захтев за превагом приповедања. Имајућу у виду две горенаведене врсте коментара може се закључити да је и овај критеријум

делимично испуњен. Приповедања свакако има, али је оно прожето низом приложених писама. Та учесталост појаве писама саму композицију чини специфичном, па самим тим утиче и на приповедање. Заправо, приложена писма прекидају приповедање толико да се стиче утисак да је њега мало. Писма су, међутим, само потврда да је оно што је исприповедано истинито.

Када говоримо о приповедању, као посебно место овог дела истиче се оно када аутор описује свој одлазак на вечеру код Пашића и све што се са њим збило те вечери. Ово месту у делу по начину на који је исприповедано и драматизацији коју у себи носи лако се може доживети као исечак из неког романа. Наиме, аутор ту епизоду овог дела започиње информацијама о томе да је често био гост у Пашићевој кући и да га је њихова љубазност бунила. Затим, прелази на опис дешавања након те вечере. Тренутак и начин на који описује како је у бунилу и под температуром покуцао на врата у приземљу човеку код ког је становао (наводи његово име и тачну адресу – Драгољуб Миловановић, који је био директор осигуравајућег друштва, а кућа се налазила у Улици Страхињића бана бр. 50) одговара филмском кадру.

Такође, коментари су тако дати да одговарају још једном критеријуму аутофикције – критеријуму по којем стил писања треба да упућује на усмено казивање. И заиста, ако се сагледају коментари у овом делу, тачније, све оно што није део писама, стиче се утисак да у томе има нечег од усменог. Наиме, сви коментари писани су тако да имамо утисак да нас је аутор на тренутак зауставио у обављану одређене активности како би нам испричао одређене догађаје. Књига се чита у једном даху, а стиче се утисак и да је у једном даху написана. Приповедање није, наравно, усмено у том смислу да се у делу јасно могу идентификовати наратор и наратори, тј. онај који причу приповеда и они који ту причу слушају.

На самом крају, критеријум по ком аутофикција мора у поднаслову имати „роман” није испуњен.

Са становишћа дворске књижевности

Како је Ђорђе Карађорђевић био члан династије Карађорђевића и као је и сам једно време био престолонаследник, до абдикације 1909. године, ово његово дело можемо сврстати у дворску књижевност. „После Првог и Другог српског устанка д. к. је везана за династију Обреновића и Карађорђевића. Представља више или мање субјективно или објективно виђење прилика на двору и писана је како у афирмативном тако и у изразито критичком тону. (...) Д. к. обухвата и дела самих

владара у којима су они говорили о себи и свом времену чешће са документаристичким и идеолошким, мање естетичким претензијама. Илустративан је рад краљице Наталије (на француском језику писане *Моје усјомене*), Божидара Карађорђевића (*La Vie Multiple*), Ђорђа Карађорђевића (*Истина о моме живоју*).” (Вукићевић 2015: 78) Имајући у виду наведене особености можемо закључити да и дело *Из мојих записи* јесте део дворске књижевности.

Не можемо јасно тврдити који су узроци проблема које је принц Ђорђе Карађорђевић имао са Двором, као ни који су узроци његове лоше комуникације са братом. Оно што нам ово дело говорио и сведочи је постојање одређених проблема на Двору у то време, а то свакако јесте једна слика Двора и дворског живота.

Знајући како су велику улогу у представљању чланова Двора имали портрети, потражили смо слично сведочанство о принцу Ђорђу Карађорђевићу. На интернету се могу пронаћи бројне фотографије принца Ђорђа Карађорђевића. Готово на свим фотографијама принц је приказан као војник, тј. војничка обележја и све оно што је део војничког живота саставни су део тих фотографија. Такође, на интернету се могу пронаћи слике из збирке Ристе Маријановића на којима је приказан принц приликом борби на Мачковом камену, као и слика рањеног принца након исте битке. Поведени примером портрета краљице Наталије, који је радио Урош Предић и на ком се циљано приказују одређене слике и часописи који је окружују не би ли се тиме послала одређена порука⁵, закључујемо да ни војничка обележја на фотографијама принца Ђорђа Карађорђевића нису случајна. Наиме, принц је, вероватно, желео да се представи као храбар и одлучан војник, као неко коме је војнички позив један од примарних. Своју одлучности и то колико важност придаје војним обавезама, принц је истицао и у делу *Из мојих записи*.

Закључак

Дело Ђорђа Карађорђевића *Из мојих записи* припада дворској књижевности. Оно што остаје проблематично је његово жанровско одређење. Као што не можемо рећи да је ово аутобиографија, тако не можемо рећи ни да је аутофикција. Међутим, извесне елементе (уз све проблеме савремене теорије књижевности да прецизира разлику између аутобиографије и аутофикције) и једног и другог има.

⁵О томе више: Игор Борозан, „Између самоинсценације и презентације: портрет краљице Наталије Обреновић”, *Зборник Мајнице српске за ликовне уметности*, 39, Матица српска, Нови Сад, 2011, стр. 75–145.

Иако извесне спекулације о томе да принц Ђорђе Карађорђевић није био нервно стабилна личност нису део овог рада, не можемо а да се не осврнемо на исте, јер би њихова евентуална истинитост драстично мењала и поглед на ово дело. О њима је, уосталом, говорио и сам принц у делу које је у овом раду било предмет нашег интересовања. Оптужбе да је нервно поремећен он у овом делу оштро одбацује и покушава да их оспори у бројним коментарима на приложена писма. Јасно се пита како је могуће да онога тренутка када под принудом изјави и потпише оно што се од њега тражи престаје за своје опоненте да буде луд. Дело је објављено 1925. године, а исте је и принц ухапшен, чиме му се онемогућава било каква даља одбрана и јавног иступања. Тако, под претпоставком да су гласине и оптужбе да је нервно нестабилан истините, ово дело добија сасвим други карактер. У том случају били бисмо принуђени да дело посматрамо као исповести, делиријуме и бунцања нервног болесника, а то би свакако захтевало заузимање потпуно другачијег угла при његовој анализи.

У потрази за информацијама о овом делу, али и самој личности принца Ђорђа Карађорђевића, посетили смо предавање „Карађорђевићи и европске династије – историјске везе”, које је 3. новембра 2016. године одржао Душан Бабац, иначе, члан Крунског већа Краљевског дома Карађорђевића. Локација на којој је одржано ово предавање био је ЕУ инфо центар. Душан Бабац нам је након предавања рекао да о књизи Ђорђа Карађорђевића *Из мојих записи* не зна ништа.

ЛИТЕРАТУРА:

Борозан, Игор. Између самоинсценирације и презентације: портрет краљице Наталије Обреновић, *Зборник Матице српске за ликовне уметности*, 39. Нови Сад: Матица српска, 2011.

Вукићевић, Драгана. Дvorsка књижевности, *Годишњак катедре за српску књижевност с јужнословенским књижевностима*, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2015.

Вукићевић, Дејан. Затвореник из луксузне кочије, *Политика*, 21. септембар, 2013. Дувњак Радић, Жаклина. *Аутобиографија, фикција и ја*. Београд: Службени гласник, 2011.

Душанић, Дуња. „Шта је аутофикција?”, *Књижевна историја*, бр. 148 (2012), стр. 797–810.